



## ”Kielen ja kulttuurin säilyttäminen on valintakysymyksiä”

Heidi Paasikunnas

*Bárbmu ry on syksyllä 2012 perustettu Sisä-Suomen saamelaisyhdistys, kertoo yhdistyksen perustajajäsen ja puheenjohtaja Nea Porsanger-Rintala. Yhdistyksen virallinen kotipaikka on Jyväskylä mutta se toimii sekä Keski-Suomessa että Pirkanmaalla, erityisesti Jyväskylässä ja Tampereella. Bárbmu ry:n tavoitteena on saattaa yhteen alueen saamelaiset ja antaa mahdollisuus vaalia saamelaista identiteettiä, kieltä ja kulttuuriperintöä.*

”Akateeminen kieli, voimakas käyttökieli, elävä kieli”, kuvailee Bárbmu ry:n puheenjohtaja Porsanger-Rintala saamen kieltä. Saamen asema on kuitenkin Suomessa huolestuttava. Kaikki kolme Suomessa puhuttavaa saamelaiskieltä (pohjoissaame, inarinsaame, koltansaame) määritellään UNESCO:n luokittelussa uhanalaisiin kieliin, inarinsaame ja koltansaame erityisen uhanalaisiin. Saamelaisen poismuutto saamelaisen kotiseutualueelta, eli Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kuntien sekä Sodankylän kunnassa sijaitsevan Lapin paliskunnan alueelta (L974/1995), on lisääntynyt. Tämän vuoksi saamen luonnolliset kielenkäyttöympäristöt ovat voimakkaasti vähenemässä. Nykyisin saamelaisista jo yli 50 prosenttia ja saamelaisista lapsista ja nuorista yli 70 prosenttia asuu kotiseutualueen ulkopuolella (OKM 2012).

Kielitaidon ja kulttuuri-identiteetin säilyttäminen, vahvistaminen ja eteenpäin siirtäminen on haastavaa kaukana saamelaisalueesta, kun luonnollista kielenkäyttökontekstia ei ole. Ponnistelu oman kielitaidon ja kulttuurin eteen saattaa olla raskastakin, mutta haasteeseen on helpompi tarttua yhteisvoimin. ”Kielen ja kulttuurin säilyttäminen on valintakysymyksiä”, kiteyttää Nea Porsanger-Rintala, jonka tekemät valinnat johtivat syyskuussa 2012 Bárbmu ry:n perustamiseen. Aiemmin ei saamelaisyhdistystä Jyväskylässä eikä Tampereella ollut.

Bárbmu ry:n sääntöihin on kirjattu, että yhdistyksen jäseneksi voi liittyä saamelainen henkilö tai henkilö, jonka hallitus jäseneksi hyväksyy. Halutessaan voi myös liittyä kannatusjäseneksi. Yhdistyksen tarkoituksena on järjestää muun muassa perhekävilatoimintaa ja erilaisia, esimerkiksi saamelaisiin käsitöihin liittyviä, kursseja.

Tätä nykyä Jyväskylässä asuva Porsanger-Rintala on kotoisin Utsjoelta. Äiti on suomalainen ja isä saamelainen, mutta kotona käyttökieli on aina ollut suomi. Porsanger-Rintala kertoo opiskelleensa saamea peruskoulussa ja lukiossa sekä yliopistossa Rovaniemellä, mutta Jyväskylään muuton jälkeen saamen käyttö on ollut vähäistä. Toissatalvena Porsanger-Rintala halusi vahvistaa heikentynyttä kielitaitoaan ja saamelaista identiteettiään ja alkoi opiskella saamea verkko-opintoina. Niiden innoittamana syntyi Bárbmu ry. Ajatuksena Porsanger-Rintalalla oli lasten kielen ja kulttuurin turvaaminen ja toisaalta alueen saamelaisen

yhteisöllisyyden vahvistaminen. ”Sen tietää itsestään, että ilman sitä yhteisöä identiteetti hiipuu”, hän kertoo. Hän uskoo myös innostuksen kieleen lähtevän usein kulttuuri-identiteetin ja yhteisöllisyyden vahvistamisen kautta.

Porsanger-Rintala mukaan varsinkin saamelaisalueelta pois muuttaneilla identiteettiin liittyy usein paljon kysymyksiä: millainen on oma identiteetti, mistä se rakentuu ja mikä siihen vaikuttaa. ”Ainakin itsellä tuntuu, että se menee vähän sellaisena aaltoliikkeenä. Joskus tulee sellainen olo, että on hirveän saamelainen ja on aktiivivaihe päällä. Haluaa tehdä sitä ja tätä ja on päästävä jollekin kurssille.” Toisaalta Porsanger-Rintala kokee toisinaan myös uuvuttavana paineen saamen kielen ja kulttuurin vahvistamisesta. ”Kun ei asu saamelaisalueella, niin ei ole yhteisön tukea, vaan joutuu itse aina pinnistelemaan, laittamaan jotain muuta syrjään ja ottamaan sen asiakseen”. Porsanger-Rintala kuitenkin painottaa, että on monia asioita, joista saa itselleen todella paljon, kuten juuri yhdistyksen perustaminen. Sen eteen tehty työ on palkitsevaa.

Lasten asia on jo liikkunut ison harppauksen eteenpäin: yhdistyksen kautta saatiin oppilaat kokoon saamen kielen ryhmää varten, ja niin Jyväskylässä alkaa syksyllä saamen opetus vieraana kielenä peruskoulussa. Kolme oppilasta on ilmoittautunut ja opettajakin on löytynyt. Porsanger-Rintala on kehityksestä onnellinen. Saamen kielen elpymisen kannalta hän pitää yhteisöllisyyden ja saamelaisen identiteetin vahvistamisen lisäksi erityisen tärkeänä sitä, että lapsilla olisi mahdollisuus opiskella saamen kieltä. ”Kyllä mä olisin tyytyväinen, jos tulisi kouluihin se mahdollisuus, että voisi valita saamen kielen”, hän sanoo, mutta lisää tiedostavansa, että harvassa paikassa löytyy opettajia. Porsanger-Rintalan mielestä ratkaisuna voisi jossakin määrin toimia myös etäopetus.

Porsanger-Rintala kokee, että koska saame ei ole oma äidinkieli, hän ei pysty sitä kotiseutualueen ulkopuolella täysin suomenkielisessä ympäristössä lapselle itse varsinaisesti siirtämään. ”Sehän olisi karhunpalvelus lapselle, jos mä alan puhumaan hänelle omaa vajavaista kieltäni ja ei ole mitään muuta kontekstia täällä, missä sitä kieltä kuulisi.” Siksi Porsanger-Rintala onkin erityisen tyytyväinen saamen kielen opetuksen alkamisesta Jyväskylässä.

Porsanger-Rintala kertoo, että Bárbmü ry:n jäsenistä osa puhuu saamea äidinkielen tasoisesti, osa jonkin verran ja osa ei lainkaan. Sen vuoksi toiminta on pääasiassa suomen kielellä, mutta Porsanger-Rintalan mukaan ihmiset ovat olleet hyvin tyytyväisiä siihen, että yhteisten tapaamisten ansiosta saamea pääsee puhumaan halutessaan. Porsanger-Rintala ei tahdo kielitaidon muodostuvan esteeksi kenenkään osallistumiselle. ”Tiedän sen itse, että kynnyks puhua voi olla todella suuri. Me voidaan puhua espanjaa tai ranskaa tai englantia vähän huonommallakin kielitaidolla, mutta saamen kielen puhumiseen, jos se ei ole täydellistä, kynnyks on tosi suuri. Liittykö se sitten siihen, että olenko oikea saamelainen, jos en puhu äidinkielenä saamea?”

Saamelaiskulttuurin, saamelaisidentiteetin ja saamen kielen vaalimisen lisäksi Bárbmü ry pyrkii tekemään saamelaisuutta tunnetuksi laajemminkin. Viime talvena yhdistys järjesti saamelaisten kansallispäivänä (6.2.) kaikille avoimen tapahtuman. Samankaltaisia tapahtumia on tarkoitus järjestää enemminkin. Porsanger-Rintala toivoo suomalaistenkin innostuvan saamen kielestä. Hän kertoo, että verkko-opintoryhmässä, jossa hän opiskeli saamea, oli myös suomalaisia opiskelemassa kieltä. Hänen mukaansa myös monet saamelaisalueelle muuttavat suomalaiset haluavat oppia saamea, mikä taas vahvistaa kielen käyttöä saamelaisväestössä. ”Olisihan se hienoa, jos saisi myös valtaväestöä kiinnostumaan kielestä ja oppimaan sitä”, Porsanger-Rintala toteaa.

*Kirjoittaja opiskelee suomen kieltä Jyväskylän yliopistossa. Hän työskenteli kesän harjoittelijana Kielikoulutuspolitiikan verkostossa.*

## Lähteet

L 974/1995. Laki saamelaiskäräjistä L 17.7.1995/974. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950974>

OKM 2012. Toimenpideohjelma saamen kielen elvyttämiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:7. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/tr07.pdf?lang=fi>